

Izglītības un zinātnes ministrei
Andai Čakšai

*Par atsevišķa un pastāvīga finansējuma
nepieciešamību latgaliešu rakstu valodas stundām
Latgales skolās*

L. cien. Čakšas kundze!

Izsakot pateicību Jums par līdzšinējo darbu Latvijas skolu labā, kā arī ņemot vērā to, ka šobrīd notiek darbs pie valsts budžeta 2024. gadam, kā arī valsts budžeta ietvara 2024.-2026. gadam sagatavošanas, aicinām Jūs pievērst pastiprinātu uzmanību kritiskajai situācijai ar latviešu valodas paveida – latgaliešu rakstu valodas – apguvi Latgales skolās, kā arī nodrošināt to, ka Izglītības un zinātnes ministrija (turpmāk – IZM) ievēro Satversmē, Valsts valodas likumā, valdības deklarācijā un Latviešu vēsturisko zemju likumā noteikto.

Pastāvīga finansējuma nodrošināšana latviešu valodas paveida – latgaliešu rakstu valodas – apguvei ir kritiski svarīga Latvijas drošības situācijas stiprināšanai pierobežā. Latgaliešu rakstu valodas apguve stiprina latgaliešu pašapziņu un patriotisma jūtas, identificēšanos ar savu valsti un tautu, kā arī mazina rusifikācijas riskus. Latgaliešu rakstu valodas apguve sekmē interesi par Latgales vēsturi, tās kultūras un valodas mantojumu, latgaliešu lomu Latvijas valsts veidošanā, tādējādi mazinot negatīvos stereotipus un stiprinot piederības izjūtu Latvijai un Eiropas kultūras vērtībām.

Atgādinām, ka sabiedriskās domas pētījumu centra SKDS 2016. gada aptaujā **tieši latgaliski runājošajās ģimenēs bija visaugstākais atbalsts gatavībai militāra apdraudējuma gadījumā aizsargāt Latviju ar ieročiem rokās – 78%!**

2021./2022. un 2022./2023. mācību gadā, izmantojot AS “Latvijas Valsts meži” un IZM finansiālo atbalstu, Latgales skolās tika rasta iespēja mācīt skolēniem latgaliešu rakstu valodu, ko pirmajā mācību gadā izmantoja 21 skolotājs 17 skolās, nodrošinot latgaliešu valodas apguvi 21 grupai (232 skolēniem), bet otrajā mācību gadā 20 skolotāji 17 skolās, nodrošinot latgaliešu valodas apguvi arī 21 grupai (233 skolēniem). **Šobrīd pastāvīgs un atsevišķs finansējums latgaliešu rakstu valodas apguvei vairs netiek paredzēts.**

Saskaņā ar Latgaliešu valodas, literatūras un kultūrvēstures skolotāju asociācijas (turpmāk – LVLKSA) sniegto informāciju, gatavību piedāvāt skolēniem fakultatīvi mācīties latgaliešu rakstu valodu jaunajā mācību gadā ir izteikušas 46 Latgales skolas.

Diemžēl abu iepriekšminēto institūciju projekti ir beigušies un jaunas līdzīga satura programmas skolām netiek piedāvātas.

Vēršam uzmanību uz to, ka runa šobrīd nav par obligātu latgaliešu rakstu valodas stundu ieviešanu skolās, bet gan nepieciešamību ieviest **pastāvīgu** un **atsevišķu** (no pārējiem interešu izglītības priekšmetiem nošķirtu) finansējuma programmu, kas Latgales skolām dotu **brīvprātīgu** iespēju katrā klašu grupā vienai klasei novadīt vismaz vienu latgaliešu rakstu valodas stundu nedēļā.

Valsts valodas likuma 3. panta ceturrtā daļa valstij uzliek pienākumu NODROŠINĀT latgaliešu rakstu valodas saglabāšanu, aizsardzību un attīstību. Savukārt Latviešu vēsturisko zemju likuma 4. panta astotā daļa nosaka, ka valstij ir JĀNODROŠINA latgaliešu valodas kā latviešu valodas paveida apguvi, tajā skaitā izglītības iestādēs.

Artura Krišjāņa Kariņa valdības deklarācijas 318. punkts skan šādi: *“Sekmēsīm latgaliešu rakstu valodas apguves nodrošināšanu, kā arī lietojumu publiskajos pasākumos, informatīvajā telpā (tai skaitā raidījumu apjoma pieaugumu sabiedrisko un komerciālo mediju saturā) un kultūrvidē Latgalē”*. Nenodrošinot pastāvīgu un atsevišķu finansējumu latgaliešu rakstu valodas apguvei, šis **Artura Krišjāņa Kariņa valdības deklarācijas punkts šobrīd netiek pildīts.**

Situācija, ka turpmāk latgaliešu rakstu valodu Latgales skolās varēs apgūt tikai fakultatīvi (proti, viens finansējuma grozs visām interešu izglītības nodarbībām), ir ne tikai pretrunā ar iepriekš minētajām tiesību normām, bet **pretrunā arī ar Satversmes 4. pantu, kurā ir noteikts, ka valsts valoda Latvijas Republikā ir latviešu valoda. Ņemot vērā to, ka latgaliešu rakstu valoda ir latviešu valodas paveids, jāsecina, ka šobrīd valsts IZM personā nenodrošina Satversmē noteikto par latviešu valodu kā valsts valodu.**

Gan latgaliešu sabiedriskās organizācijas iepriekšējos gados, gan Latgales kongresa lēmumu izpildes padome un Latviešu vēsturisko zemju padomes izveidotā darba grupa pēdējos mēnešos ir centusies pievērst atbildīgo institūciju uzmanību šim jautājumam, taču saņemto atbildes nav saņēmuši.

Skolu pašreizējā interese un iepriekšējā pieredze (kopā **26 skolas**) uzskatāmi apliecina pieprasījumu pēc atsevišķa finansējuma latgaliešu rakstu valodas stundām. Tieši šāda finansējuma ieviešana ir būtisks priekšnosacījums tam, lai Latvijas valsts un IZM kā par izglītību un latviešu valodas attīstību atbildīgā ministrija pildītu Satversmē un likumā noteikto.

Saskaņā ar LVLKSA provizoriskajiem aprēķiniem pilnvērtīgas un visas Latgales skolas aptverošas programmas ieviešana izmaksātu aptuveni 800 000 eiro gadā*. Vienlaikus apzināties, ka pirmajos gados šāds finansējuma apmērs nebūtu nepieciešams – saskaņā ar provizoriskiem aprēķiniem maksimālās viena mācību gada izmaksas, ja

programmu attiecina tikai uz ieinteresētajām 46 Latgales skolām, nepārsniegtu 132,6 tūkstošus eiro**.

Uzsveram, ka jau šobrīd ir izpildīti priekšnosacījumi, lai skolās varētu kvalitatīvi apgūt latgaliešu rakstu valodu:

- ✓ Vismaz 26 skolām ir pieredze, kas iegūta divos iepriekšējos mācību gados
- ✓ No 2014. gada (dažās skolās arī agrāk) novadmācības stundas notiek latgaliešu valodā vai bilingvāli, tādējādi iesaistīto skolu skaits ir vēl lielāks
- ✓ LVLKSA jau 2013. gadā izstrādāja latgaliešu valodas standartu pamatskolai un vidusskolai.
- ✓ 2021. gadā LVLKSA izstrādāja mācību priekšmeta “Latgaliešu rakstu valoda” programmas paraugus (sk. www.latgasoc.lv un www.visc.gov.lv).
- ✓ Ir izveidoti mācību līdzekļi 1.–6. klasei (sk. www.latgasoc.lv), kā arī mācību stundu paraugi vidusskolai (27 stundu video un 2 metodiskie video) platformā www.tavaklase.lv.
- ✓ 1993–2019. g. **vairāk nekā 250** Rēzeknes Augstskolas (tagad Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas, RTA) filoloģijas bakalaura grāda ieguvēji ir apguvuši latgaliešu valodu, literatūru, folkloru un novadmācību (20 ECTS), šobrīd daudzi izmanto savas zināšanas, mācot latgaliešu valodu un novadmācību. Šobrīd šie kursi krietni mazākā apjomā ir RTA skolotāja programmā.
- ✓ Kopš 2000. gada LVLKSA rīkotajos latgaliešu valodas un kultūras vasaras kursos “Vosorošona” ir pabeiguši vairāk nekā **377** skolotāji.

Nemot vērā iepriekš minēto, aicinām Jūs nodrošināt pastāvīgu un atsevišķu finansējumu latgaliešu rakstu valodas apguvei Latgales skolās, sākot jau ar 2023./2024. mācību gadu.

* Kopējais skolu skaits Latgalē: ~ 200 mācību iestādes, kur ~110 (profesionālās skolas un pirmsskolas) būtu nepieciešama mācību stunda nedēļā 1 posmā, 40 vidusskolās – 3 posmos, 70 pamatskolas – 2 posmos.

** 2023./2024. mācību gadā, ja latgaliešu rakstu valodas apguve notiek 1 stundu nedēļā – 66 299,04 eiro kopā 46 skolām (no tām 20 vidusskolām un ģimnāzijām 35 596,8 eiro, 23 pamatskolām 30 702,24 eiro). Ja iepriekšminētajās izglītības iestādēs būs 2 stundas nedēļā, tad kopā nepieciešami 132 598,08 eiro.

Ar cieņu

Latgales Kongresa lēmumu izpildes padomes
priekšsēdētājs Agris Bitāns

Latgaliešu valodas, literatūras un kultūrvēstures skolotāju asociācijas nodibinājuma valdes priekšsēdētāja Veronika Dundure

Biedrības “ESTO” valdes priekšsēdētāja Ilona Rupaine

Biedrības “Hronologeja” valdes priekšsēdētājs Kaspars Strods

Biedrības “Kroma kolna brouleste” valdes priekšsēdētājs Aleksandrs Lubāns

Biedrības “Latgales etnogrāfiskā vēstniecība” valdes priekšsēdētāja Iveta Seimanova

Biedrības “Latgales tradicionālās kultūras centrs "Latgaļu sāta"”
valdes priekšsēdētāja Marika Zeimule

Biedrības “Latgolys Saeima” valdes priekšsēdētājs Arnis Slobožanins

Biedrības “Latgolys Producentu grupa” valdes priekšsēdētājs Guntis Rasims

Biedrības “Sukrums” valdes priekšsēdētājs Aigars Keišs

Biedrības “Upītes jauniešu folkloras kopa” valdes priekšsēdētājs Andris Slišāns

Daugavpils Latgaliešu biedrības valdes priekšsēdētāja Daina Dzalbe

Latgaliešu kultūras biedrības valdes priekšsēdētāja Ilga Šuplinska

Latgališu kulturys kusteibys "Volūda" (biedrība "LgSC")
valdes priekšsēdētāja Edeite Laime

Liepājas Latgaļu kultūras biedrības priekšsēdētājs Voldis Prancāns

Nautrēnu vidusskolas atbalsta fonda valdes locekle Anita Ludborža

Rīgas latgaliešu biedrības “Trešuo Zvaigzne” vadītāja Laura Mozga

Stirnienes draugu biedrības valdes priekšsēdētāja Ieva Zepa

Ziemeļlatgales latviešu biedrības valdes loceklis Aldis Bukšs